Αφιέρωμα

Άνθρωποι και Ρομπότ: Μαζί ή χώρια στην αγορά εργασίας;

Οι προκλήσεις για επιχειρήσεις και εργαζόμενους από την επέλαση της ψηφιοποίησης και της τεχνητής νοημοσύνης

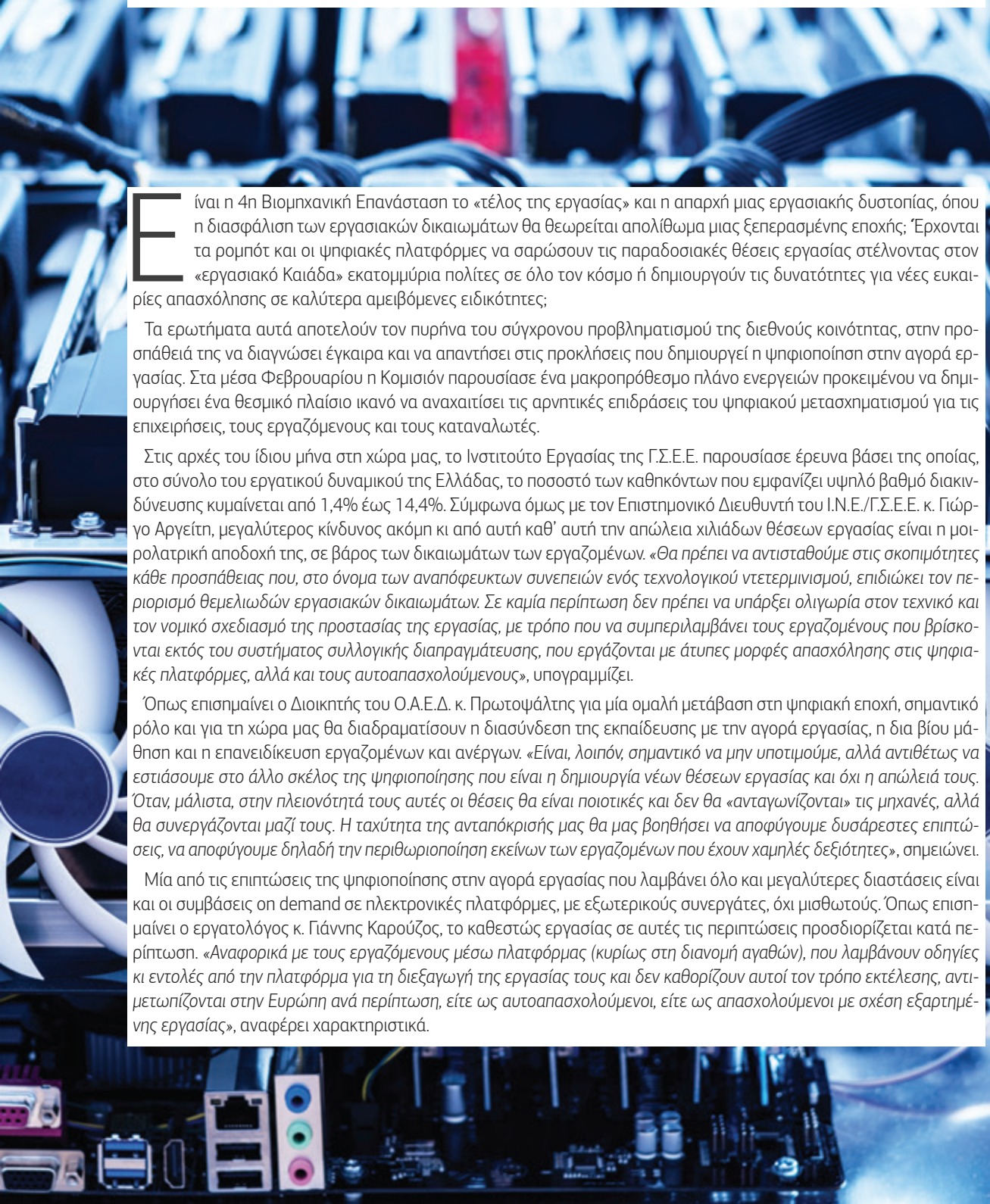

Είναι η 4η Βιομηχανική Επανάσταση το «τέλος της εργασίας» και η απαρχή μιας εργασιακής δυστοπίας, όπου η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων θα θεωρείται απολίθωμα μιας ξεπερασμένης εποχής; Έρχονται τα ρομπότ και οι ψηφιακές πλατφόρμες να σαρώσουν τις παραδοσιακές θέσεις εργασίας στέλνοντας στον «εργασιακό Καιάδα» εκατομμύρια πολίτες σε όλο τον κόσμο ή δημιουργούν τις δυνατότητες για νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε καλύτερα αμειβόμενες ειδικότητες;

Τα ερωτήματα αυτά αποτελούν τον πυρήνα του σύγχρονου προβληματισμού της διεθνούς κοινότητας, στην προσπάθειά της να διαγνώσει έγκαιρα και να απαντήσει στις προκλήσεις που δημιουργεί η ψηφιοποίηση στην αγορά εργασίας. Στα μέσα Φεβρουαρίου η Κομισιόν παρουσίασε ένα μακροπρόθεσμο πλάνο ενεργειών προκειμένου να δημιουργήσει ένα θεσμικό πλαίσιο ικανό να αναχαιτίσει τις αρνητικές επιδράσεις του ψηφιακού μετασχηματισμού για τις επιχειρήσεις, τους εργαζόμενους και τους καταναλωτές.

Στις αρχές του ίδιου μήνα στη χώρα μας, το Ινστιτούτο Εργασίας της Γ.Σ.Ε.Ε. παρουσίασε έρευνα βάσει της οποίας, στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας, το ποσοστό των καθηκόντων που εμφανίζει υψηλό βαθμό διακινδύνευσης κυμαίνεται από 1,4% έως 14,4%. Σύμφωνα όμως με τον Επιστημονικό Διευθυντή του Ι.Ν.Ε./Γ.Σ.Ε.Ε. κ. Γιώργο Αργείτη, μεγαλύτερος κίνδυνος ακόμη κι από αυτή καθ' αυτή την απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας είναι η μοιρολατρική αποδοχή της, σε βάρος των δικαιωμάτων των εργαζομένων. *«Θα πρέπει να αντισταθούμε στις σκοπιμότητες κάθε προσπάθειας που, στο όνομα των αναπόφευκτων συνεπειών ενός τεχνολογικού ντετερμινισμού, επιδιώκει τον περιορισμό θεμελιωδών εργασιακών δικαιωμάτων. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υπάρξει ολιγωρία στον τεχνικό και τον νομικό σχεδιασμό της προστασίας της εργασίας, με τρόπο που να συμπεριλαμβάνει τους εργαζομένους που βρίσκονται εκτός του συστήματος συλλογικής διαπραγμάτευσης, που εργάζονται με άτυπες μορφές απασχόλησης στις ψηφιακές πλατφόρμες, αλλά και τους αυτοαπασχολούμενους»*, υπογραμμίζει.

Όπως επισημαίνει ο Διοικητής του Ο.Α.Ε.Δ. κ. Πρωτοψάλτης για μία ομαλή μετάβαση στη ψηφιακή εποχή, σημαντικό ρόλο και για τη χώρα μας θα διαδραματίσουν η διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, η δια βίου μάθηση και η επανειδίκευση εργαζομένων και ανέργων. *«Είναι, λοιπόν, σημαντικό να μην υποτιμούμε, αλλά αντιθέτως να εστιάσουμε στο άλλο σκέλος της ψηφιοποίησης που είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και όχι η απώλειά τους. Όταν, μάλιστα, στην πλειονότητά τους αυτές οι θέσεις θα είναι ποιοτικές και δεν θα «ανταγωνίζονται» τις μηχανές, αλλά θα συνεργάζονται μαζί τους. Η ταχύτητα της ανταπόκρισής μας θα μας βοηθήσει να αποφύγουμε δυσάρεστες επιπτώσεις, να αποφύγουμε δηλαδή την περιθωριοποίηση εκείνων των εργαζομένων που έχουν χαμηλές δεξιότητες»*, σημειώνει.

Μία από τις επιπτώσεις της ψηφιοποίησης στην αγορά εργασίας που λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις είναι και οι συμβάσεις on demand σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες, με εξωτερικούς συνεργάτες, όχι μισθωτούς. Όπως επισημαίνει ο εργατολόγος κ. Γιάννης Καρούζος, το καθεστώς εργασίας σε αυτές τις περιπτώσεις προσδιορίζεται κατά περίπτωση. *«Αναφορικά με τους εργαζόμενους μέσω πλατφόρμας (κυρίως στη διανομή αγαθών), που λαμβάνουν οδηγίες κι εντολές από την πλατφόρμα για τη διεξαγωγή της εργασίας τους και δεν καθορίζουν αυτοί τον τρόπο εκτέλεσης, αντιμετωπίζονται στην Ευρώπη ανά περίπτωση, είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, είτε ως απασχολούμενοι με σχέση εξαρτημένης εργασίας»*, αναφέρει χαρακτηριστικά.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΧΟΥΛΑΚΗΣ | ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΓΕΙΤΗΣ, *Καθηγητής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Ε.Κ.Π.Α. Επιστημονικός Διευθυντής Ι.Ν.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε.*

Ψηφιοποίηση και Αγορά Εργασίας

Ο αυτοματισμός, η τεχνητή νοημοσύνη, οι ψηφιακές πλατφόρμες, η ρομποτοποίηση και η κλιματική αλλαγή είναι τα mega trends που θα προσδιορίσουν τις μεγάλες προκλήσεις τις οποίες θα αντιμετωπίσουν οι επόμενες 2-3 γενιές. Οι νέες μορφές οικονομίας που συνδέονται με τη λεγόμενη τέταρτη βιομηχανική επανάσταση θα διαμορφώσουν νέα τοπία στην παραγωγή, στο εμπόριο, στην οργάνωση των επιχειρήσεων, στις καταναλωτικές μας συνήθειες. Ωστόσο, ο τεχνολογικός μετασχηματισμός των σύγχρονων οικονομιών δημιουργεί νέα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα στην αγορά εργασίας και θέτει σημαντικά ερωτήματα για το μέλλον της εργασίας, τα οποία πρέπει εγκαίρως να απαντηθούν.

Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στο κοινωνικό μοντέλο προστασίας που γνωρίζουμε σήμερα; Ποιος θα είναι ο ρόλος της εργασίας στο νέο τεχνικο-οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης; Με ποιον τρόπο θα επηρεαστεί η αξία της εργασίας και πώς θα ορίζεται το εισόδημα της εργασίας; Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις των ψηφιακών πλατφορμών και της ρομποτοποίησης στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας; Πώς θα επηρεαστούν οι δημοκρατικοί θεσμοί των συλλογικών διαπραγματεύσεων και του κοινωνικού διαλόγου; Η κατανόηση αυτών των επιπτώσεων είναι βασική προϋπόθεση για τη χάραξη αποτελεσματικών πολιτικών και θεσμικών παρεμβάσεων, έτσι ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές και να μεγιστοποιηθούν οι θετικές συνέπειες της ψηφιακής επανάστασης.

Όπως συνέβη σε κάθε νέα μεγάλη τεχνολογική αλλαγή, έτσι και τώρα η θεμελιακή αρχή της αντίδρασής μας πρέπει να είναι η αξιοποίηση όλων των θετικών στοιχείων της τα οποία θεμελιώνουν τις προϋποθέσεις της κοινωνικής

Ο Ο.Ο.Σ.Α. υποστηρίζει ότι το 14% των θέσεων εργασίας αντιμετωπίζει υψηλό ρίσκο απώλειας ως αποτέλεσμα της αυτοματοποίησης, ενώ το 32% των θέσεων εργασίας θα μετασχηματιστεί δραστικά, κυρίως στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες

προόδου. Ταυτόχρονα θα πρέπει να αντισταθούμε στις σκοπιμότητες κάθε προσπάθειας που, στο όνομα των αναπόφευκτων συνεπειών ενός τεχνολογικού ντετερμινισμού, επιδιώκει τον περιορισμό θεμελιωδών εργασιακών δικαιωμάτων. Τα τελευταία χρόνια έχουν δει το φως της δημοσιότητας πολλές μελέτες που προβλέπουν το «τέλος» της εργασίας και ζητούν την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και τον περιορισμό θεμελιωδών εργασιακών δικαιωμάτων. Ισχυρίζονται ότι ο συνδυασμός ρομπότ, αυτοματισμού και ψηφιακών πλατφόρμων θα αυξήσει δραματικά την ανεργία και θα εξαφανίσει πολλά επαγγέλματα.

Το Ι.Ν.Ε. Γ.Σ.Ε.Ε. σε μια πρόσφατη μελέτη του εξέτασε τον βαθμό διακινδύνευσης των θέσεων εργασίας στην Ελλάδα από τη δυνητική εισαγωγή αυτοματοποιημένων συστημάτων στις διαδικασίες παραγωγής σε δύο πεδία, στην υποκατάσταση θέσεων εργασίας και στην αλλαγή της σύνθεσης των καθηκόντων που απαιτεί μια θέση εργασίας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης, για το σύνολο του εργατικού δυναμικού το ποσοστό των καθηκόντων που απαιτούν οι θέσεις εργασίας το οποίο εμφανίζει υψηλό βαθμό διακινδύνευσης κυμαίνεται από 1,4% έως 14,4%. Χαμηλότερα ποσοστά διακινδύνευσης εμφανίζουν οι δείκτες συνδυαστικών καθηκόντων εργασίας, εύρημα που αποτελεί ένδειξη ότι ο βαθμός διακινδύνευσης υποκατάστασης θέσεων εργασίας είναι σχετικά χαμηλός. Αν και στο σύνολο του εργατικού δυναμικού το ρίσκο της απώλειας θέσεων εργασίας εμφανίζεται μικρό, κλάδοι της οικονομίας, όπως π.χ. οι υπηρεσίες, θα υποστούν μεγαλύτερες πιέσεις.

Η στατιστική ανάλυση των επιπτώσεων της ψηφιοποίησης πρέπει να ελέγχεται σοβαρά ως προς τη μεθοδολογία της, ειδικά σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις στην αύξηση της ανεργίας. Οι ψηφιακές πλατφόρμες και η ρομποτοποίηση θα επιφέρουν χωρίς αμφιβολία αλλαγές σε επαγγέλματα, αλλά θα δημιουργήσουν και νέες θέσεις εργασίας. Ο Ο.Ο.Σ.Α. υποστηρίζει ότι το 14% των θέσεων εργασίας αντιμετωπίζει υψηλό ρίσκο απώλειας ως αποτέλεσμα της αυτοματοποίησης, ενώ το 32% των θέσεων εργασίας θα μετασχηματιστεί δραστικά, κυρίως στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες.

Οι επιπτώσεις όμως δεν περιορίζονται μόνο στον όγκο της απασχόλησης. Υπάρχει μεγάλος κίνδυνος αύξησης των ανισοτήτων μεταξύ των κλασικών μορφών απασχόλησης και των πολλών και διαφορετικών μορφών επισφαλούς εργασίας. Ο κίνδυνος αφορά εργαζομένους σε ψηφιακές πλατφόρμες και σε μορφές μερικής απασχόλησης, καθώς επίσης και τους εργαζομένους σε χαμηλών προσόντων θέσεις εργασίας.

Για τους λόγους αυτούς σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υπάρξει ολιγωρία στον τεχνικό και τον νομικό σχεδιασμό της προστασίας της εργασίας, με τρόπο που να συμπεριλαμβάνει τους εργαζομένους που βρίσκονται εκτός του συστήματος συλλογικής διαπραγμάτευσης, που εργάζονται με άτυπες μορφές απασχόλησης στις ψηφιακές πλατφόρμες, αλλά και τους αυτοαπασχολούμενους. Τα θέματα αυτά διευρύνουν τα πεδία των συλλογικών διαπραγματεύσεων και του κοινωνικού διαλόγου, τα οποία πρέπει να επεκταθούν στα νέα ζητήματα που δημιουργεί η ψηφιοποίηση και η ρομποτοποίηση, στοχεύοντας πάντα οι αγορές εργασίας να είναι πιο ασφαλείς και χωρίς ανισότητες και αποκλεισμούς. Επίσης, είναι αναγκαίος ο σχεδιασμός στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης για επαγγέλματα που έχουν υψηλό ρίσκο υποκατάστασης, ώστε να αποκτηθούν εγκαίρως τα προσόντα και να δημιουργηθούν ευκαιρίες παραμονής στην αγορά εργασίας.

Ο τρόπος που θα αξιοποιηθούν, θα εφαρμοστούν και θα ρυθμιστούν οι νέες τεχνολογίες και η ψηφιακή οικονομία θα καθορίσει εάν θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και το βιοτικό επίπεδο των πολλών, συμβάλλοντας στην κοινωνική πρόοδο, ή εάν θα γίνουν εργαλεία δημιουργίας κερδών και ευημερίας για τους λίγους, οξύνοντας την οικονομική ανισότητα, την ανασφάλεια και την κοινωνική αστάθεια. Συνεπώς, το μέλλον της εργασίας δεν είναι προδιαγεγραμμένο από την τεχνολογική εξέλιξη, αλλά θα εξαρτηθεί από τις αξίες που θα προσδιορίσουν τον τρόπο αξιοποίησης της ψηφιακής επανάστασης. ■

